Lőrincz Gábor – Istók Béla – Török Tamás

A NYELVI TÁJKÉP FELHASZNÁLHATÓSÁGA AZ OKTATÁSBAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KISEBBSÉGI VONATKOZÁSOKRA

1. Bevezetés

Jelen tanulmány a nyelvi tájkép felhasználási lehetőségeit vizsgálja az oktatásban a teljesség igénye nélkül. Egy korábbi tanulmányunkban (Lőrincz–Istók 2023) már foglalkoztunk a helyesírás-tanítás és a nyelvi tájkép összefüggéseivel, most azonban az ott vázolt lehetőségeket egy másik perspektívából, a nyelvi diszkrimináció szemszögéből mutatjuk be (l. még: Dőryné–Lőrincz–Presinszky 2020). Sajnálatos, hogy az anyanyelv oktatásában – más tantárgyakhoz hasonlóan – még napjainkban is jelen van a nyelvi alapú diszkrimináció (vö. pl. Jánk 2018). Ez a jelenség egyrészt hozzájárul ahhoz, hogy a gyerekek otthonról hozott, elsődleges nyelve és/vagy nyelvváltozata kiszoruljon az oktatásból (pontosabban: be se kerüljön oda), másrészt pedig elősegíti a különböző nyelvi ideológiák és tévhitek átörökítését és terjedését (vö. pl. Domonkosi 2016; Jánk 2018; Lőrincz 2020; Presinszky 2015). Jelen munka nem a *schoolscape*-nek is nevezett iskolai nyelvi tájkép vizsgálatára fókuszál, hanem arra helyezi a hangsúlyt, hogy a tanulókat körülvevő iskolán kívüli környezet nyelvi tájképének elemei hogyan építhetők be az oktatási folyamatba. A kérdéskör ismertetése során a kisebbségi vonatkozásokat helyezzük előtérbe, szemléltetve a többségi és kisebbségi nyelvek feliratokon megjelenő térbeli viszonyát. A nyelvileg diszkriminatív elemek megjelenítése a nyelvi tájképben természetesen nem mindig szándékos, vagyis a feliratok készítői, készíttetői nem a negatív megkülönböztetés szándékával, hanem pl. gyakorlati megfontolásokból döntenek egy-egy lehetőség mellett, ám ennek ellenére a különböző nyelvek egymáshoz való térbeli elhelyezkedése, színe, mérete a külső szemlélő számára mégis bizonyos szintű kirekesztés érzetét kelt(het)i.

2. Elméleti alapvetés

Kiindulásképpen definiálnunk kell a nyelvi diszkriminációt, más szóval a lingvicizmus fogalmát, amely egy beszélőnek vagy beszélőközösségnek a nyelvhasználata alapján történő hátrányos vagy előnyös megkülönböztetését jelenti. A hátrányos megkülönböztetés általában a beszélők familiáris, bizalmas körben használt nyelvváltozatának (az ún. alapnyelvnek vagy anyanyelvváltozatnak) a megbélyegzéséből fakad, hiszen az sok esetben „érezhetően” eltér a standard nyelvváltozattól; az előnyös pedig leginkább az államnyelv szerepének túlhangsúlyozásából ered, amelyet sok esetben nyelvtörvényekkel biztosítanak (vö. pl. Kontra 2005; Skutnabb-Kangas 1997; Jánk 2019: 29; Lőrincz–Istók–Baka L. 2021; Misad 2012).

https://doi.org/10.17048/Pelikon.2025.183

A nyelvi diszkrimináció vizuális nyelvhasználatban való megjelenésének részletezése előtt röviden szólnunk kell a nyelvpolitika és a nyelvi tájkép összetett kapcsolatrendszeréről. A két jelenség összefüggéseivel rengeteg tanulmány foglalkozik, közülük pedig több közös vonása, hogy a nyelvi tájképet a nyelvpolitika egyik direkt megjelenési formájának tekinti (vö. pl. Dal Negro 2009: 206; Shohamy 2006: 112; Spolsky 2004: 5; Csernicskó 2018: 32). Az egyes nyelvpolitikai mechanizmusokat a nyelvi tereprendezés különböző formáiként kezelhetjük egy konkrét fizikai vagy diszkurzívan konstruált térben. Ebből a szempontból az arra vonatkozó politikai döntéseket, hogy ki lehet egy nemzet, egy iskola vagy egy munkahely része, a nyelvi tereprendezés olyan aktusainak tekinthetjük, amelyek befolyásolják azt is, hogy ki lehet a nyelvi tájkép része, és ki nem. Hasonlóképpen, a nyelvoktatással kapcsolatos politikai döntéseket is megközelíthetjük úgy, mint a nyelvi tájépítés olyan aktusait, amelyek befolyásolják, hogy mely nyelvi erőforrások, nyelvek válnak a tájkép részévé (vö. Hovens 2021: 649).

A nyelvi diszkriminációval kapcsolatosan először a két- és többnyelvű feliratokon megjelenő szövegek információtartalmának egymáshoz való viszonyát érdemes tisztázni. A szakirodalom alapján (Stoltmann 2017; Reh 2004: 8–15; Gašová 2020: 71; Szoták 2018: 35; vö. még Istók–Lőrincz–Tóth 2022: 82, 2023: 57) a két- és többnyelvű feliratokat négy nagy csoportba lehet sorolni. Kettőzött két- vagy többnyelvűségről akkor beszélünk, ha a forrásnyelvi szöveg egésze le van fordítva a többi nyelvre, és a fordítások információtartalma teljesen azonos minden nyelven (pl.: szlov. *Otvorené* / magy. *Nyitva*). Töredékes két- vagy többnyelvűség esetén a forrásnyelvi szövegnek csak a leglényegesebb információi jelennek meg a másik vagy a többi nyelven (pl.: ol. *Gelato Italiano* 'olasz fagylalt'/ magy. *Fagylalt*). Átfedő két- vagy többnyelvűség akkor alakul ki, ha a különböző nyelvű változatok azonos és eltérő információkat egyaránt tartalmaznak (pl.: magy. *Fegyver–Lőszer* / ang. *Arms Shop* 'fegyverbolt'). Kiegészítő két- vagy többnyelvűség esetén pedig az információk egy része csak az egyik, a másik része pedig csak a másik nyelven van feltüntetve (pl.: *City Time óraszalon*). Ennek a rendszernek az ismertetése azért volt szükséges, mert a kettőzött két- és többnyelvűségen kívül a másik három típus tulajdonképpen közvetett nyelvi diszkriminációnak tekinthető.

A nyelvi diszkrimináció egy további típusa az ún. dupla egynyelvűség (vö. Sorbán 2021: 21), amikor pl. nem a teljes tulajdonnevet, hanem annak csak egy részét fordítják le egyik nyelvről a másikra (*str. Morarilor – Morarilor utca*), vagy amikor a fordítás ugyan teljes, de nem tükrözi a kisebbség körében használt névváltozatot (*str. Progresului – Haladás utca / Víz utca*). A nyelvi diszkrimináció további esete, amikor egy adott területen élő népcsoport nyelve egyáltalán nem vagy csak elhanyagolható mértékben jelenik meg a nyelvi tájképben. Ennek egyik altípusa, mikor az adott nyelv – pl. a romani Európa több államában – kodifikált, és használata viszonylag gyakori (vö. Ćirković 2023: 30), a másik esetben azonban a nyelv – pl. a hanti és manysi – nem standardizált, és használata erősen visszaszorulóban van (vö. Horváth 2016: 76–77). A nyelvek presztízse természetesen mindkét esetben alacsony, ami egyben stigmatizáltságuk magas fokát

is jelenti. Végezetül pedig meg kell említenünk a diszkrimináció egy különös fajtáját, az öndiszkriminációt. Ebben az esetben egy személy vagy közösség valamilyen oknál fogva (pl. gazdasági megfontolásból) csak egy nyelvet használ a nyelvi tájképben – pl. Kárpátalján az ukránt vagy Szlovákiában az angolt –, de nem azt, amelyik a mindennapi kommunikációjában megszokott (vö. pl. Hires-László 2018: 206; Laihonen 2015: 290–291). Ennek a jelenségnek a kapcsán megkerülhetetlen az alulról felfelé (*bottom-up*), illetve a felülről lefelé (*top-down*) konstruált nyelvi tájkép szembenállása, ugyanis a fenti esetek jól mutatják, hogy a nyelvi diszkrimináció nem csak a politikai hatalom sajátja.

A lingvicizmus kapcsán a két- és többnyelvű feliratokon megjelenő szövegek információtartalmának egymáshoz való viszonya mellett fontos megemlítenünk a nyelvek vizuális és térbeli megjelenítését is. A feliratok nyelvei kétféleképpen helyezkedhetnek el: egymás alatt/felett, illetve egymás mellett. Ha a nyelvi tájkép részét képező feliratban szereplő nyelvek egymás alatt/felett találhatóak, akkor az azt sugallja, hogy az egyik nyelv alá-, a másik pedig fölérendelt szerepben van. Ehhez további adalékot jelent a két vagy több felirat eltérő vagy azonos színe, betűmérete, betűtípusa stb. (vö. pl. Szoták 2016: 108). Ha a feliratok egymás mellett helyezkednek el, akkor az a mellérendeltség érzetét kelti, amit természetesen az előbb említett tényezők még árnyalhatnak. Ezek a térbeli, illetve vizuális viszonyok az idő függvényében természetesen változhatnak, ami többek között szemlélteti a nyelv- és oktatáspolitika helyzetét is (vö. Istók–Lőrincz–Tóth 2022: 24–26; Lőrincz 2019, 2022). Ebben az esetben is meg kell említeni a *top-down*, illetve a *bottom-up* jellegű nyelvi tájkép szembenállását, ugyanis míg az előbbit a legtöbb esetben törvényi szabályozás határozza meg (melynek értelmében pl. Szlovákiában a többségi nyelvű feliratoknak mindig meg kell előzniük a kisebbségi nyelvűeket), addig az utóbbira ilyen megszorítás nem vonatkozik, így a nyelvi és kulturális identitástudat egyik meghatározó jelölőjévé is válhat (vö. pl. Lőrincz 2019).

3. Példaanyag

A továbbiakban vegyünk szemügyre néhány olyan kettőzött kétnyelvűséggel kapcsolatos példát, amelyek segítségével az oktatásban jól szemléltethető a nyelvi diszkrimináció kérdésköre.

Nézzük meg először azokat az eseteket, amikor a többségi nyelvű felirat megelőzi a kisebbségi nyelvűt! Ahogy fentebb említettük, ennek egyik változata, amikor egymás felett, illetve alatt helyezkednek el. Ehhez a térbeli megjelenítéshez társulhat vizuális különbség, de a feliratok lehetnek azonos színűek és/vagy méretűek is:



1. ábra: Többségi nyelvű feliratok a kisebbségiek felett

Az ilyen elrendezésű feliratok diakrón egymás mellé állítása jól szemlélteti a nyelvpolitika változásait, hiszen a többségi nyelvű feliratoktól jóval kisebb méretű és tőlük eltérő színű kisebbségi megnevezések az idő múlásával pozitív irányba is változhatnak:



2. ábra: Helységnévtáblák változása az időben

A felülről lefelé, illetve a lentről felfelé építkező nyelvi tájkép összeütközésének megnyilvánulása lehet többek között az, hogy a kizárólag többségi nyelvű feliratokat önkényesen

kiegészítik a kisebbség nyelvén hiányzó információkkal, esetleg direkt módon utalnak a hiányukra, de az is előfordul, hogy egy felirat kétnyelvűségét vagy az egynyelvű kisebbségi feliratot nehezményezi a többségi nyelvű közösség. Ezek a jelenségek a legtöbb esetben nem túl hosszú életűek, de mindenképpen jól szemléltetik a különböző nyelvű csoportok nyelvi tájkép alakításával kapcsolatos szándékait és szükségleteit.



3. ábra: Önkényes beavatkozás a nyelvi tájképbe

A második változatnál a különböző nyelvű feliratok ugyan egymás mellett helyezkednek el, de a többségi nyelvű megelőzi a kisebbségi nyelvűt. Ezek között szinte nem is találunk olyat, amelynél a betűméret vagy a szín különbözne.



4. ábra: Többségi nyelvű feliratok a kisebbségiek előtt

Most következzenek azok a feliratok, amelyek esetében a kisebbségi nyelvű szöveg valamilyen módon megelőzi a többségi nyelvűt. Ezek a nyelvitájkép-elemek általában magánemberekhez, magánintézményekhez, vállalatokhoz kapcsolódnak, de előfordulnak közöttük egyházi

jellegűek is. Először nézzünk meg néhány olyan esetet, amikor a kisebbség nyelvén írt szöveg a többségi nyelven írt szöveg felett helyezkedik el. Ezek érdekessége, hogy azoktól az esetektől eltérően, amelyeknél a többségi nyelvű felirat van felül, itt a betűméret és a betűszín a két nyelv vonatkozásában csak ritkán különbözik:



5. ábra: Kisebbségi nyelvű feliratok a többségiek felett

Végül pedig lássunk néhány olyan példát, amikor a kisebbség nyelvén megjelenített felirat a többségi nyelvű előtt helyezkedik el.



6. ábra: Kisebbségi nyelvű feliratok a többségiek előtt

A nyelvi tájképet vizsgáló szakembereket sokszor (néha sajnos jogosan) éri az a vád, hogy a kutatásukat alátámasztó, a feltételezéseiket igazoló táblákat, feliratokat kontextusukból kiragadva túlhangsúlyozzák, ezért szeretnénk rámutatni arra is, hogy a fent részletezett vizuális megoldások gyakran keverednek egymással: ugyanazon a vizsgált üzleten, rendelőn, hivatali épületen stb. egyszerre vannak jelen egymás mellett és felett elhelyezkedő két- és többnyelvű feliratok. Ezek a megoldások az esetek többségében valószínűleg gyakorlati

megfontolásból (pl. optimális helykihasználás céljából) alakulnak ki, ha azonban valódi motivációjukat szeretnénk tisztázni, interjúkat kellene készítenünk az üzletek tulajdonosaival és/vagy a feliratok készítőivel, készíttetőivel.



7. ábra: Kevert térbeli elhelyezkedésű feliratok

4. Oktatási vonatkozások

A példaanyag ismertetése után szólnunk kell arról is, hogy a nyelvi tájkép és a nyelvi diszkrimináció összefüggései hogyan hasznosíthatóak az iskolán kívüli oktatásban. A két ide kapcsolódó legfontosabb kulcsfogalom az élménypedagógia (a fogalomról bővebben l. pl. Heckmair–Michl 2004; Schirm 2023) és a problémaalapú tanulás (a téma bővebb összefoglalását l. pl. Domonkosi–Ludányi 2020), a gyerekek ugyanis a nyelvi tájkép segítségével felfedezhetik a nyelv különböző formáit és funkcióit, és ismereteket szerezhetnek a nyelv multimodalitásáról, a multimodális nyelvhasználatról. A nyelvi jellemzők elemzése továbbá pozitív hatással van a tanulásra, segíti a véletlenszerű nem tervezett tanulást (*incidental learning*), és lehetőséget kínál az egyes nyelvi formák kritikai reflexiójára, a különböző nyelvi regiszterek és/vagy dialektusok elemzésére (vö. Kolečáni Lenčová 2020: 161). Ez a folyamat megvalósítható pl. egyéni vagy csoportos városi terepmunka keretében, ahol a tanulók felfedezhetik az őket körülvevő multimodális nyelvi univerzumot, majd tapasztalataikat kiselőadások, beszámolók formájában megoszthatják egymással (vö. Molnárová 2021: 116–117). Egyes kutatások (vö. pl. Gorter 2017: 83; Lazdina–Marten 2009) rámutatnak arra is, hogy a diákok bevonása az ilyen típusú terepmunkába előnyösen növeli a többnyelvűséggel kapcsolatos tudatosságot, illetve a nyelvhasználati és presztízshierarchiák jobb megértését. A közterületen megjelenített vizuális többnyelvű nyelvhasználat fontos erőforrást jelent a nyelvtanulás és a nyelvoktatás számára, és a nyelvi tudatosság szintjének növelésére is felhasználható (vö. Gorter–Cenoz–van der Worp 2021: 161). A szóban forgó vizsgálati terület tehát olyan speciális oktatási segédletként is felfogható, amely nemcsak az idegennyelv-tanításban (vö. pl. Chesnut–Lee–Schulte 2013; Molnárová 2020; Molnárová–Kolečáni Lenčová 2023), hanem pl. a társadalmi, kulturális és nyelvi diverzitás elfogadtatása során is (vö. pl. Hancock 2012) nagyon hasznos.

Egy korábbi tanulmányunkban részletesen kifejtettük, hogy az anyanyelvi kompetencia fejlesztésének legcélravezetőbb módja kettősnyelvű környezetben, ha az a bővítés céljával, barátságos attitűddel és a beszédhelyzet függvényében történik (vö. Lőrincz–Istók–Baka L. 2021: 71–74), ez a szemléletmód pedig jól alkalmazható kétnyelvű környezetben is. Az általunk összegzett módszert a három kulcsfontosságú fogalom kezdőbetűit alapul véve BBB-módszernek neveztük. Ez a módszer jól alkalmazható a nyelvi tájképpel összefüggő anyanyelvoktatás során is, mivel segíti a nyelvi diszkrimináció tudatosítását, ezzel együtt pedig annak csökkentését. Ennek egyik nyelvi tájképpel kapcsolatos megvalósítási módja az, ha olyan feliratokat, táblákat is bemutatunk az órán, amelyek az adott közösség elsődleges nyelvhasználatából valók, vagyis nem nevezhetők standardnak (l. pl. Krško 2020). Az ilyen példák segítségével a gyerekek tudatosíthatják, hogy anyanyelvváltozatuk értékes, illetve megérthetik azt is, miért fontos mások nyelvének, nyelvhasználatának az elfogadása.



8. ábra: Az anyanyelvváltozat megjelenése a nyelvi tájképben

5. Összegzés

Dolgozatunkban a nyelvi tájkép és a nyelvi diszkrimináció néhány összefüggésére mutattunk rá, majd ismertettük azok felhasználási lehetőségeit az oktatási folyamatban. A kérdéskört természetesen csak érintettük, hiszen a lingvicizmus kapcsán nem szóltunk részletesen például az egynyelvű többségi és kisebbségi feliratok jellemzőiről, a töredékes, átfedő és

kiegészítő két- és többnyelvűség megjelenési formáiról vagy azokról az esetekről, amikor egy adott területen használt nyelv alig vagy egyáltalán nem jelenik meg a nyelvi tájképben, azaz a vizuális nyelvhasználat nem tükrözi az élőnyelvi állapotokat.

Források

W1: https://scontent-fra3-1.xx.fbcdn.net/v/t39.30808-6/326395775_883996769311727_3445176570766115829_n.png?_nc_cat=103&ccb=1-7&_nc_sid=efb6e6&_nc_ohc=3q-ExcMwAIgAX8wXZgo&_nc_ht=scontent-fra3-1.xx&cb_e2o_trans=t&oh=00_AfBCwZdZITV7F1hoVjpQqrg7MJ9NzatStk-AFsuRNueqZA&oe=65A43E08 (2024. 01. 11.)

W2: https://ujszo.com/sites/default/files/styles/image_16_10_w1400/public/lead_image/uj-1127-004f-3xtabla.rw_.jpg.webp?itok=VQC6Bz8t (2024. 01. 11.)

Irodalom

Ćirković, Svetlana 2023. The Romani language in the linguistic landscape of Serbia. A (non)visible minority language. *BALCANICA* LIV: 21–63. https://doi.org/10.2298/BALC2354021C

Chesnut, Michael – Lee, Vivian – Schulte, Jenna 2013. The language lessons around us: Undergraduate English pedagogy and linguistic landscape research. *English Teaching: Practice and Critique* 12/2: 102–120.

Csernicskó István 2018. *Nyelvpolitika és nyelvi tájkép többnyelvű környezetben: Kárpátalja példája.* Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

Dal Negro, Silvia 2009. Local policy modeling the linguistic landscape. In Shohamy, Elena – Gorter, Durk (eds.): *Linguistic landscape. Expanding the scenery.* New York, London: Routledge. 206–218.

Domonkosi Ágnes 2016. Nyelvi ideológia és nyelvszemlélet a kísérleti magyar nyelvi tankönyvekben. *Acta Academiae Agriensis. Sectio Linguistica Hungarica* XLIII: 30–45.

Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2020. Problémaalapú szemlélet az anyanyelvi nevelésben. In Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség: A Variológiai Kutatócsoport 9. nemzetközi tankönyvkutató konferenciájának tanulmányai.* Komárom: Selye János Egyetem. 177–192.

Dőryné Zábrádi Orsolya – Lőrincz Ildikó – Presinszky Károly 2020. Anyanyelvi nevelés – Nyelvi tájképek a Kárpát-medencében. In Lőrincz Ildikó – Fehér Ágota (szerk.): *Pedagógusképzés a Kárpátmedencében. Tananyagfejlesztési tapasztalatok, jó gyakorlatok*. Győr: Széchenyi István Egyetem. 24–30.

Gašová, Zuzana 2020. Formy inojazyčnosti v jazykovej krajine. Analýza vybraných aspektov na príklade ‚*Krčmy na Zelenej*' v Bratislave. In Štefančík, Radoslav (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie V*. Bratislava: EKONÓM. 69–81.

Gorter, Durk 2017. Linguistic landscapes and trends in the study of schoolscapes. *Linguistics and Education* 44: 80–85. https://doi.org/10.1016/j.linged.2017.10.001

Gorter, Durk – Cenoz, Jasone – van der Worp, Karin 2021. The linguistic landscape as a resource for language learning and raising language awareness. *Journal of Spanish Language Teaching* 8/2: 161–181. https://doi.org/10.1080/23247797.2021.2014029

Hancock, Andy 2012. Capturing the Linguistic Landscape of Edinburgh: A pedagogical tool to investigate student teachers' understandings of cultural and linguistic diversity. In Hélot, Christine – Barni, Monica – Janssens, Rudi – Bagna, Carla (eds.): *Linguistic landscapes, multilingualism and social change.* Frankfurt am Main: Peter Lang. 249–266.

Heckmair, Bernd – Michl, Werner 2004. *Erleben und Lernen Einführung in die Erlebnispädagogik.* München: Ernst Reinhardt Verlag.

Hires-László Kornélia 2018. Nyelvi tájkép és turizmus Beregszászon. In Tódor Erika-Mária – Tankó Enikő – Dégi Zsuzsanna (szerk.): *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség I. Nyelvhasználat, nyelvi tájkép és gazdasági élet*. Kolozsvár: Scientia Kiadó. 193–209.

Horváth Csilla 2016. Hanti-manszijszki nyelvi tájkép. *FOLIA URALICA DEBRECENIENSIA* 23: 69–85.

Hovens, Daan 2021. Language policy and linguistic landscaping in a contemporary blue-collar workplace in the Dutch–German borderland. *Language Policy* 20: 645–666. https://doi.org/10.1007/s10993-020-09572-y

Istók, Vojtech – Lőrincz, Gábor – Tóth, Sándor János 2022. *Jazyková krajina miest Komárno a Komárom*. Komárno: Univerzita J. Selyeho.

Istók Béla – Lőrincz Gábor – Tóth Sándor János 2023. A szlovákiai és a magyarországi Komárom nyelvi tájképének kvantitatív vonatkozásai. *Eruditio – Educatio* 18/1: 38–63. https://doi.org/10.36007/eruedu.2023.1.038-063

Ján István 2018. A nyelvi alapú diszkrimináció vizsgálatának módszertani korlátai és lehetőségei. *Magyar Nyelvőr* 142 (2): 150–169.

Ján István 2019. *Nyelvi előítélet és diszkrimináció a magyartanári értékelésben*. Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara.

Kolečáni Lenčová, Ivica 2020. Linguistic landscape and reading comprehension in foreign languages teaching. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research* 10/1: 161–164.

Kontra Miklós 2005. Mi a lingvicizmus és mit lehet ellene tenni? In Gábrity Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa (szerk.): *Közérzeti barangoló. Műhely- és előadás-tanulmányok*. Szabadka: MTT. 175–202.

Krško, Jaromír 2020. Lokálne nárečie ako nástroj expresivizácie v jazykovej krajine. (Na príklade Banskej Bystrice). In Ďuricová, Alena (ed.): *Od textu k prekladu XIV, 2.* časť. *Linguistic Landscape*. Praha: JTP. 36–46.

Laihonen, Petteri. 2015. Indexing the local, state and global in the contemporary linguistic landscape of a Hungarian town in Slovakia. In Wachtarczyková, Jana – Satinská, Lucia – Ondrejovič, Slavomir (eds.): *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch*. Bratislava: Veda. 280–301.

Lazdina, Sanita – Marten, Heiko F. 2009. The linguistic landscape method as a tool in research and education of multilingualism: experiences from a project in the baltic states. In Anju Saxena – Åke Viberg (eds.): *Acta Universitatis Upsaliensis Studia Linguistica Upsaliensia 8*. Uppsala: Uppsala University. 212–225.

Lőrincz Gábor 2019. Identitásjelölő elemek egy délnyugat-szlovákiai kisváros nyelvi tájképében. *Acta Universitatis de Carlo Esztrerházy nominate*. *Sectio Linguistica Hungarica*. TOM. XLV. 39–52.

Lőrincz Gábor 2020. A nyelvi tévhitek megjelenése különböző tankönyvvariánsokban. In Ludányi Zsófia – Jánk István – Domonkosi Ágnes (szerk.): *A nyelv perspektívája az oktatásban: válogatás a PeLiKon2018 oktatásnyelvészeti konferencia előadásaiból*. Eger: Líceum Kiadó. 225–242. https://doi.org/10.17048/Pelikon2018.2020.225

Lőrincz Gábor – Istók Béla 2023. A gazdasági nyelvi tájkép felhasználhatósága a helyesírás-tanításban. In Bárdos Dóra – Tóth Etelka (szerk.): *Helyesírás és tehetséggondozás a digitális térben.* Nagykőrös: Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Kar. 81–91.

Lőrincz Gábor – Istók Béla – Baka L. Patrik 2021. Nyelvi diszkrimináció vagy nyelvi tolerancia? A BBB-módszer alkalmazásának lehetőségei a (kisebbségi) pedagógiai gyakorlatban. *Civil Szemle* XIX/2: 61–80.

Misad Katalin 2012. Nyelvtörvények tükrében. In Simon Szabolcs – Török Tamás (szerk.): *A tudomány vonzásában. Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére.* Komárom: Selye János Egyetem. 69–83.

Molnárová, Eva 2020. Jazyková krajina ako motivačný faktor vo výučbe cudzích jazykov. In Veverková, Darina – Ľupták, Marek – Danihelová, Zuzana – Balážová Žaneta (eds.): *Aplikované jazyky v univerzitnom kontexte VI*. Zvolen: TU vo Zvolene. 232–241.

Molnárová, Eva 2021. Linguistic landscape a service learning vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách. *Lingua et vita* 19/1: 114–121.

Molnárová, Eva – Kolečáni-Lenčová, Ivica 2023. Jazyková krajina v kontexte výučby cudzích jazykov. *Apps – Academic Journal of Applied Linguistics and Languages* 1/1: 52–66. https://doi.org/10.17423/apps.2023.01.1.03

Presinszky Károly 2015. Leendő magyartanárok és a nyelvi tévhitek. *Katedra* XXII/7: 24–25.

Reh, Mechthild 2004. Mulitlingual writing: A reader-oriented typology with examples from Lira Municipality (Uganda). *International Journal of the Sociology of Language* 170: 1–41. https://doi.org/10.1515/ijsl.2004.2004.170.1

Shohamy, Elana 2006. *Language policy: Hidden agendas and new approaches.* London: Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203387962

Skutnabb-Kangas, Tove 1997. *Nyelv, oktatás és a kisebbségek*. Budapest: Teleki László Alapítvány.

Sorbán Angella 2021. Melyik utca? Melyik tér? Nyelvi tájkép és szóbeliség. A diszkurzív térépítésről kisebbségi nézőpontból. *Kisebbségi Szemle* 6/1: 7–26.

Spolsky, Bernard 2004. *Language Policy.* Cambridge: Cambridge University Press.

Schirm Anita 2023. (El)gondolkodtató anyanyelvtanítás. *Anyanyelv-pedagógia* 16/4. https://doi.org/10.21030/anyp.2023.4.4. https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=1038, https://doi.org/10.21030/anyp.2023.4.4

Stoltmann, Kai 2017. Die Linguistic Landscape von Kiel und Rostock. Langfristige Auswirkungen der Migrationspolitik im Vergleich. In Glawe, Meike – Hohenstein, Line Marie – Sauermilch, Stephanie – Weber, Kathrin – Wermer, Heike (Hrsg.): *Aktuelle Tendenzen in der Variationslinguistik*. Zürich: Hildesheim. 319–341.

Szoták Szilvia 2016. Feliratok, táblák, nyelvi sokszínűség: nyelvi tájkép Burgenlandban. *Acta Humana* 4/3: 107–131.

Szoták Szilvia 2018. A nyelvitájkép-kutatás mint az alkalmazott nyelvészet egyik legújabb kutatási területe. *Hungarológiai Közlemények* 19/1: 30–42. https://doi.org/10.19090/hk.2018.1.30-42